YAZILIM MÜHENDİSLİĞİNİN TEMELLERİ 8.Hafta

Yazılım Doğrulama ve Geçerleme

Bölüm Hedefi

 Yazılım üretimi boyunca, "Doğru Yazılımı mı üretiyoruz?" ve "Yazılımı doğru olarak üretiyor muyuz?" sorularının yanıtlarını araştıran doğrulama ve geçerleme yöntemleri bu bölümde açıklanmaktadır.

Giriş

- Yazılım belirtimlerinin ve proje yaşam sürecindeki her bir etkinlik sonunda alınan çıktıların, tamam, doğru, açık ve önceki belirtimleri tutarlı olarak betimler durumda olduğunun doğrulanması.
- Proje süresince her bir etkinlik ürününün teknik yeterliliğinin değerlendirilmesi ve uygun çözüm elde edilene kadar aktivitenin tekrarına sebep olması.

Giriş

- Projenin bir aşaması süresince geliştirilen anahtar belirtimlerin önceki belirtimlerle karşılaştırılması.
- Yazılım ürünlerinin tüm uygulanabilir gerekleri sağladığının gerçeklenmesi için sınamaların hazırlanıp yürütülmesi biçiminde özetlenebilir.

Doğrulama / Geçerleme

Doğrulama Doğru ürünü mü üretiyoruz?

Ürünü kullanacak kişilerin isteklerinin karşılanıp karşılanmadığına dair etkinliklerden oluşur.

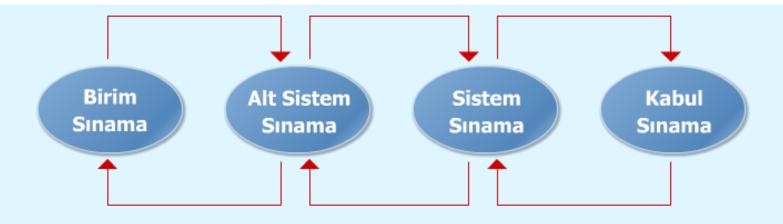
Gerçekleme

Ürünü doğru olarak mı üretiyoruz?

Ürünün içsel niteliğine ilişkin izleme ve denetim etkinliklerinden oluşur.

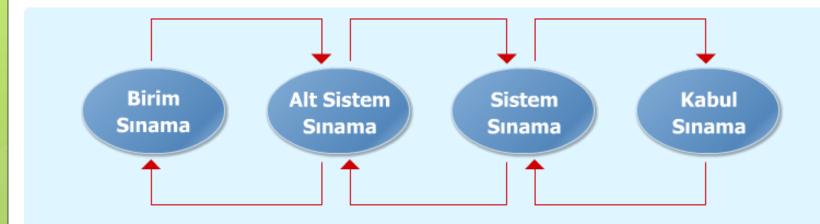
- Sınama ve bütünleştirme işlemlerinin bir strateji içinde gerçekleştirilmesi, planlanması ve tekniklerin seçimi gerekmektedir.
- Bütünleştirme işleminde, en küçük birimlerden başlanarak sistem düzeyine çıkılmaktadır. Bu değişik düzeylere hitap edecek sınama yöntemleri olmalıdır.

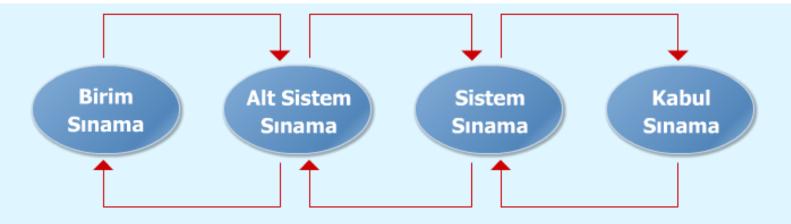
Birim Sınama

Bağlı oldukları diğer sistem unsurlarından bütünüyle soyutlanmış olarak birimlerin, doğru çalışmalarının belirlenmesi amacıyla yapılır. Birimler, ilişkili yapıtaşlarının bütünleştirilmesinden oluşurlar.

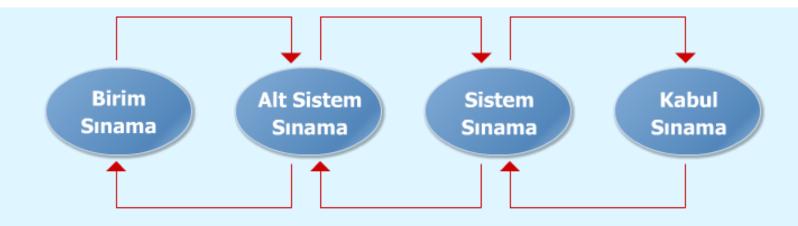
Alt-Sistem Sınama

Alt sistemler ise, modüllerin bütünleşmesi ile ortaya çıkar. Yine bağımsız olarak sınamaları yapılmalıdır. Bu düzeyde en çok hata arayüzlerde bulunmaktadır, arayüz hatalarına yönelik sınamalara yoğunlaşılmalıdır.

Sistem Sınaması

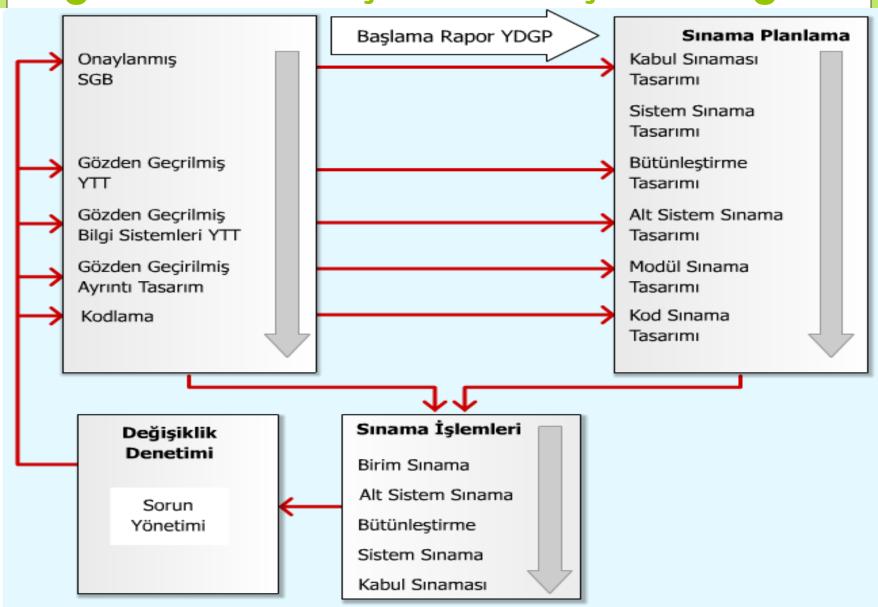
Üst düzeyde bileşenlerin sistem ile olan etkileşimlerinde çıkacak hatalar aranmaktadır. Ayrıca belirtilen ihtiyaçların doğru yorumlandıkları da sınanmalıdır.

Kabul Sınaması

Çalıştırılmadan önce sistemin son sınamasıdır. Artık yapay veri yerine gerçek veriler kullanılır. Bu sınama türü alfa sınaması ve beta sınaması olarak ta bilinir. Alfa sınamada, tanımında, sınamanın geliştirici organizasyonun yerleşkesinde, kullanıcıların da gelerek katkıda bulunması içerilir. Daha sonra ürünün pazarlama işlemi sırasında beta sınama denilen, sınama, kullanıcının kendi yerleşkesinde, geliştirici gözetiminde yapılır.

Doğrulama ve Geçerleme Yaşam Döngüsü

Sınama Yöntemleri

- Sınama işlemi, geliştirmeyi izleyen bir düzeltme görevi olmak ile sınırlı değildir. Bir "sonra" operasyonu olmaktan çok, geliştirme öncesinde planlanan ve tasarımı yapılması gereken bir çaba türüdür.
- Her mühendislik ürünü, iki yoldan biri ile sınanır: Sistemin tümüne yönelik işlevlerin doğru yürütüldüğünün (kara kutu - black box) veya iç işlemlerin belirtimlere uygun olarak yürütüldüğünün bileşenler tabanında sınanması (beyaz kutu - white box).
- Kara kutu sınamasında sisteme, iç yapısı bilinmeksizin gelişigüzel girdiler verilerek sınama yapılır. Sonraki sayfalarda beyaz kutu sınamasına ilişkin bilgiler verilmektedir.

Beyaz Kutu Sınaması

- Beyaz kutu sınaması tasarlanırken, birimin süreç belirtiminden yararlanılır.
- Yapılabilecek denetimler arasında:
 - Bütün bağımsız yolların en azından bir kere sınanması,
 - Bütün mantıksal karar noktalarında iki değişik karar için sınamaların yapılması,
 - Bütün döngülerin sınır değerlerinde sınanması,
 - İç veri yapılarının denenmesi bulunur.

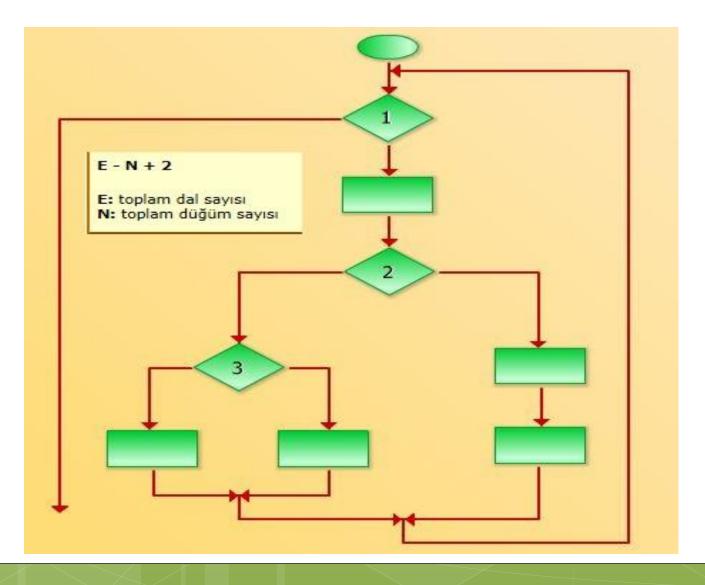
Beyaz Kutu Sınaması

- Sınamaları yürütürken sınırlı çabamızı yerinde kullanmamız gerekir. Bunun için hataların bazı özelliklerinin bilinmesinde yarar vardır:
- Bir program kesiminin uygulamada çalıştırılma olasılığı az ise o kesimde hata olması ve bu hatanın önemli olması olasılığı fazladır.
- Çoğu zaman, kullanılma olasılığı çok az olarak kestirilen program yolları, aslında çok sıkça çalıştırılıyor olacaktır.
- Yazım hataları rasgele olarak dağılır. Bunlardan bazılarını derleyiciler bulur, bazıları da bulunmadan kalır.

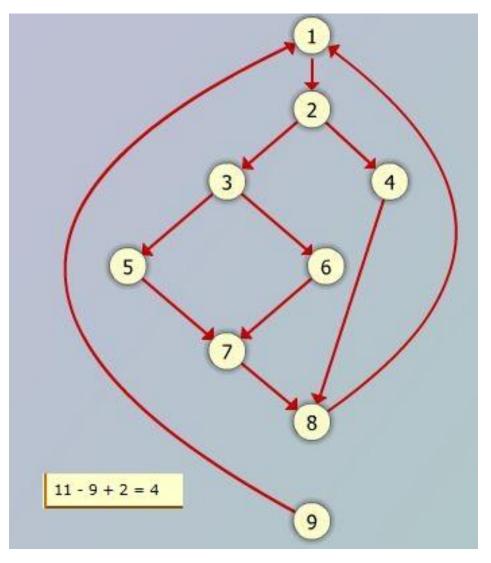
Temel Yollar Sınaması

- Daha önce çevrimsellik karmaşıklığı konusunda gördüğümüz hesap yöntemi ile bir programdaki bağımsız yollar bulunduktan sonra, bu kadar sayıda sınama yaparak programın her birimini bir şekilde sınamalara dahil etmiş oluruz.
- Bağımsız yolların saptanması için önce, program çizgesel bir biçime çevrilir.
- Bunu yapmak için ise, program iş akış şemaları diyagramları iyi bir başlangıç noktasıdır.

Temel Yollar Sınaması

Temel Yollar Sınaması

SINAMA ve BÜTÜNLEŞTİRME STRATEJİLERİ

- Genellikle sınama stratejisi, bütünleştirme stratejisi ile birlikte değerlendirilir. Ancak bazı sınama stratejileri bütünleştirme dışındaki tasaları hedefleyebilir.
- Örneğin, yukarıdan aşağı ve aşağıdan yukarı stratejileri bütünleştirme yöntemine bağımlıdır. Ancak işlem yolu ve gerilim sınamaları, sistemin olaylar karşısında değişik işlem sıralandırmaları sonucunda ulaşacağı sonuçların doğruluğunu ve normal şartların üstünde zorlandığında dayanıklılık sınırını ortaya çıkarır.

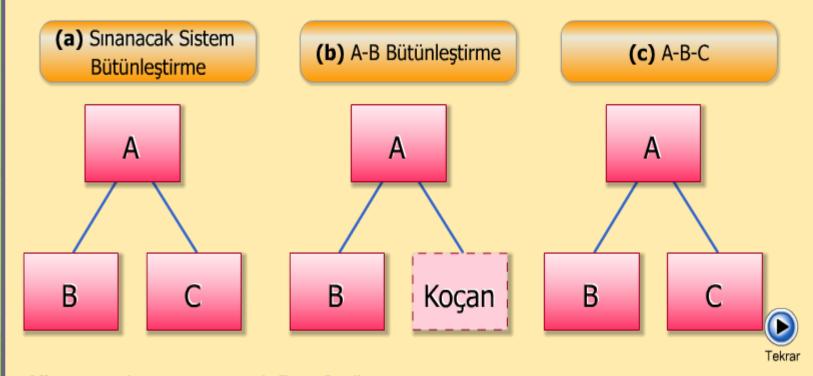
- Yukarıdan aşağı bütünleştirmede, önce sistemin en üst düzeylerinin sınanması ve sonra aşağıya doğru olan düzeyleri, ilgili modüllerin takılarak sınanmaları söz konusudur.
- En üst noktadaki bileşen, bir birim/modül/alt sistem olarak sınandıktan sonra alt düzeye geçilmelidir.

- Ancak bu en üstteki bileşenin tam olarak sınanması için alttaki bileşenlerle olan bağlantılarının da çalışması gerekir.
- Alt bileşenler ise bu stratejiye göre henüz hazırlanmış olamazlar. Bunların yerine üst bileşenin sınaması için kullanılmak üzere 'koçan' programları yazılır.

- Koçanlar, bir alt bileşenin, üst bileşen ile arayüzünü temin eden, fakat işlevsel olarak hiç bir şey yapmayan, boş çerçeve programlarıdır.
- Üst bileşenin sınanması bittikten sonra bu koçanlar, içleri doldurularak kendi kodlama ve birim sınama işlemlerini tamamladıktan sonra üst bileşen ile yeniden sınanırlar.

Örnek:

A, B, C birimlerinden oluşan ve birim şeması şekil 7.5(a)'da belirtilen bir sistemin bu tür koçan kullanılarak sınanması şekil 7.5(b) ve şekil 7.5(c)'de belirtilmektedir.

Şekil 7.5: Bütünleştirme Sınamasında "koçan" Kullanımı

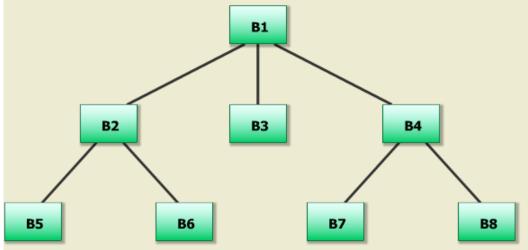
İlk adımda A ve B birimleri bütünleştirilir; C için bir "koçan" yazılır. İkinci adımda ise "koçan" kaldırılır ve C ile yer değiştirilerek A-B-C bütünleştirilir.

Yukarıdan aşağıya doğru bütünleştirme işleminde iki yaklaşım izlenebilir:

- 1. Yaklaşım: Düzey Öncelikli Bütünleştirme
- o 2. Yaklaşım: Derinlik Öncelikli Bütünleştirme

1. Yaklaşım: Düzey Öncelikli Bütünleştirme

 En üst düzeyden başlanır, öncelikle aynı düzeylerdeki birimler bütünleştirilir.

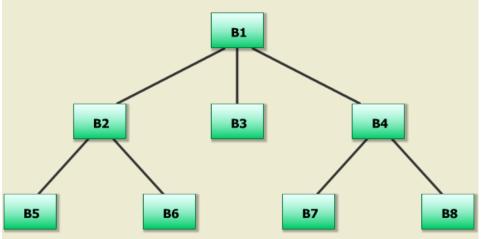

- 1. Adım: B1-B2 (KoçanB3 KoçanB4- KoçanB5 KoçanB6)
- 2. Adım: B1-B2-B3 (KoçanB4- KoçanB5 KoçanB6)
- 3. Adım: B1-B2-B3-B4 (KoçanB7 KoçanB8- KoçanB5 KoçanB6)
- 4. Adım: B1-B2-B3-B4-B5 (KoçanB7 KoçanB8- KoçanB6)
- 5. Adım: B1-B2-B3-B4-B5-B6 (KoçanB7 KoçanB8)
- Adım: B1-B2-B3-B4-B5-B6-B7 (KoçanB8)
- 7. Adım: B1-B2-B3-B4-B5-B6-B7-B8

2. Yaklaşım:

Derinlik Öncelikli Bütünleştirme • En üst düzeyden başlanır. Birim şemasında bulunan

En üst düzeyden başlanır. Birim şemasında bulunan her dal soldan sağa olma üzere ele alınır. Bir dala ilişkin bütünleştirme bitirildiğinde diğer dalın bütünleştirmesi başlar.

- 1. Adım: B1-B2 (KoçanB3 KoçanB4- KoçanB5 KoçanB6)
- 2. Adım: B1-B2 B5 (KoçanB3- KoçanB4 KoçanB6)
- 3. Adım: B1-B2-B5-B6 (KoçanB3 KoçanB4)
- 4. Adım: B1-B2-B5-B6-B3 (KoçanB4)
- 5. Adım: B1-B2-B5-B6-B3-B4 (KoçanB7 KoçanB8)
- 6. Adım: B1-B2-B5-B6-B3-B4-B7 (KoçanB8)
- 7. Adım: B1-B2-B5-B6-B3-B4-B7-B8

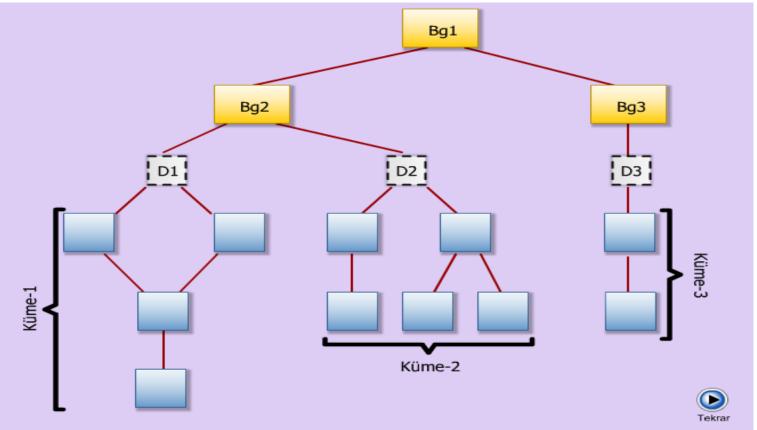
Aşağıdan Yukarıya Sınama ve Bütünleştirme

- Önce en alt düzeydeki işçi birimleri sınanır ve bir üstteki birimle sınanması gerektiğinde bu üst bileşen, bir 'sürücü' ile temsil edilir.
- Yine amaç, çalışmasa bile arayüz oluşturacak ve alt bileşenin sınanmasını sağlayacak bir birim edinmektir.

Aşağıdan Yukarıya Sınama ve Bütünleştirme

OBU kez kodlama, bütünleştirme ve sınama aşağı düzeylerden yukarı düzeylere doğru gelişir ve yukarı düzeylerde önce sürücü olarak yazılan birimler sonra gerçekleriyle yer değiştirerek o düzeyin birimleri/alt sistemleri olurlar.

Aşağıdan Yukarıya Sınama ve Bütünleştirme

Şekil 7.7: Aşağıdan Yukarı Bütünleştirme

Şekilde;

- 1. Belirli bir yazılım alt işlevini gören alt düzey birimler kümeler biçiminde oluşturulurlar,
- 2. Denetim amaçlı bir sürücü programı sınama işlemi için girdi ve çıktı oluşturmak amacıyla yazılır,
- 3. Sürücüler aşağıdan yukan kaldırılır ve gerçek birim ya da birim kümeleriyle değiştirilerek sınama işlemi sürdürülür.

SINAMA PLANLAMASI

- Sınama işlemi çok kapsamlıdır. Bir plan güdümünde gerçekleştirilmelidir. Böyle bir planın temel bileşenleri önceki sayfalarda belirtilmiştir.
- Yazılım yaşam döngüsünün süreçlerine koşut olarak, farklı ayrıntı düzeylerinde birden fazla sınama planı hazırlanır.

Giriş.

Amaç Tanım ve Kısaltmalar Referanslar

SINAMA PLANLAMASI

Sınama Yönetimi

Sınama Konusu Sınama Etkinlikleri ve Zamanlama

> Temel Sınama Etkinlikleri Destek Etkinlikler

Kaynaklar ve Sorumluluklar Personel ve Eğitim Gereksemeleri Sınama Yaklaşımı Riskler ve Çözümler Onaylar

SINAMA PLANLAMASI

Sınama Ayrıntıları

Sınanacak Sistemler Girdiler ve Çıktılar Sınamaya Başlanma Koşulları

> Girdilerin Hazır Olması Ortam Koşulları Kaynak Koşulları

Sınama Tamamlama Kıstası Sınama Geçme-Kalma Kıstası Sınama Askıya Alınma Kıstası ve Sürdürme Gerekleri Sınama Sonuçları

 Sınama planları; Birim (Modül) Sınama Planı, Alt Sistem Sınama Planları, Bütünleştirme Sınama Planları, Kabul Sınama Planları, Sistem Sınama Planları biçimindedir.

SINAMA BELIRTIMLERI

- Sınama belirtimleri, bir sınama işleminin nasıl yapılacağına ilişkin ayrıntıları içerir. Bu ayrıtılar temel olarak:
- o sınanan program modülü ya da modüllerinin adları,
- o sınama türü, stratejisi (beyaz kutu, temel yollar vb.),
- o sınama verileri,
- sınama senaryoları türündeki bilgileri içerir.

SINAMA BELIRTIMLERI

- Sınama verilerinin elle hazırlanması çoğu zaman kolay olmayabilir ve zaman alıcı olabilir. Bu durumda, otomatik sınama verisi üreten programlardan yararlanılabilir.
- Sınama senaryoları, yeni sınama senaryosu üretebilmeye yardımcı olacak biçimde hazırlanmalıdır. Zira sınama belirtimlerinin hazırlanmasındaki temel amaç, etkin sınama yapılması için bir rehber oluşturmasıdır.

SINAMA BELIRTIMLERI

- Sınama işlemi sonrasında bu belirtimlere,
- o sınamayı yapan,
- o sınama tarihi,
- bulunan hatalar ve açıklamaları
 türündeki bilgiler eklenerek sınama raporları
 oluşturulur.

YAŞAM DÖNGÜSÜ BOYUNCA SINAMA ETKİNLİKLERİ

Planlama aşamasında genel sınama planı oluşturulur. Söz konusu plan tüm sınama etkinliklerini çok genel hatlarıyla tanımlar ve sınama planlamasında verilen bilgileri içerir.

YAŞAM DÖNGÜSÜ BOYUNCA SINAMA ETKİNLİKLERİ

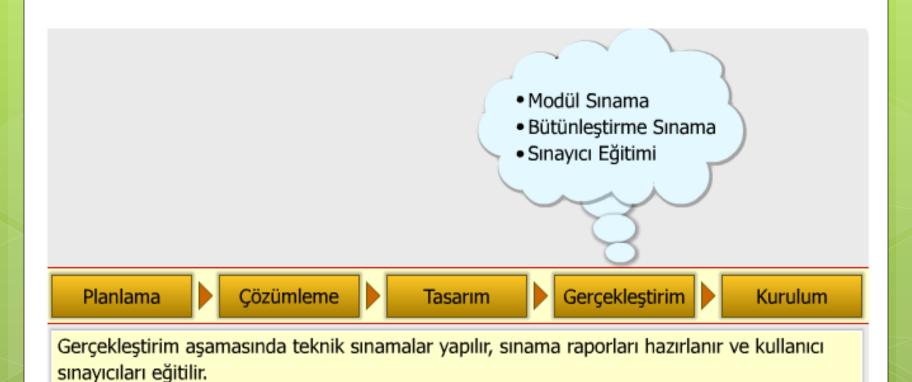

Çözümleme aşamasında, sistemler ve alt sistemler ortaya çıkarılır ve sınama planı alt sistemler bazında ayrıntılandırılır.

- Modül Sınama Planı
- Sınama Belirtimleri
- Sınama Eğitim Kılavuzları

Planlama Çözümleme Tasarım Gerçekleştirim Kurulum

Tasarım aşaması, tüm yazılım modüllerinin ortaya çıkarıldığı aşamadır. Bu aşamanın başlangıcında yazılım modülleri için sınama planı detaylandırılır ve sınama belirtimleri hazırlanır. Söz konusu belirtimler, kullanıcı kılavuzları ile birlikte sınamaya ilişkin eğitim için temel bilgileri oluşturur.

- Sınama sırasında bulunan her hata için, değişiklik kontrol sistemine (DKS), "Yazılım Değişiklik İsteği" türünde bir kayıt girilir. Hatalar, DKS kayıtlarında aşağıdaki gibi gruplara ayrılabilir:
- Onulmaz Hatalar: BT projesinin gidişini bir ya da birden fazla aşama gerileten ya da düzeltilmesi mümkün olmayan hatalardır.
- Büyük Hatalar: Projenin kritik yolunu etkileyen ve önemli düzeltme gerektiren hatalardır.

& Küçük Hatalar: Projeyi engellemeyen ve giderilmesi az çaba gerektiren hatalardır.

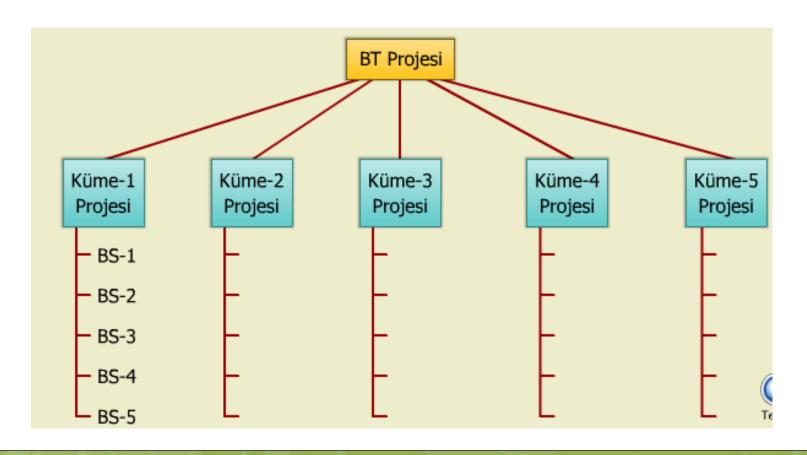
Sekilsel Hatalar: Heceleme hatası gibi önemsiz hatalardır.

• Bu kısımda, gerçek yaşam ortamında, Oracle Designer CASE aracı ve Developer görsel yazılım geliştirme platformu kullanılarak geliştirilen yazılım modüllerinin sınanması işleminin nasıl yapılacağı ve buraya kadar açıklanan sınama yöntemlerinin nasıl uygulandıkları bir örnek üzerinde anlatılmaktadır.

- Oracle Developer kullanılarak geliştirilen her yazılım formlardan oluşur.
- Bir form, bir ekran ve bu ekranda yapılan işlemlere karşılık gelen PL/SQL kodları biçiminde tanımlanır.
- Bu örnekte elimizde, sınama işlemine koşulacak ve uygulamanın çeşitli işlevlerine ilişkin bir dizi form olduğunu düşünebiliriz.

 Bu örnekte söz edilen uygulama, 2000'den fazla kullanıcısı olan, ülkenin çeşitli yörelerine dağılmış birimlerde çalışacak biçimde tasarlanmış ve 1000'den fazla Developer formundan oluşmaktadır.

- Uygulamanın sınama aşamasına gelmesi, 2 yıllık bir süre ve yaklaşık 100 kişi-yıl'lık bir iş gücü gerektirmiştir.
- Uygulama beş ana kümeye bölünmüş ve her küme belirli sayıda bilgi sistemini içermektedir.
- Toplam olarak 30 bilgi sistemi bulunmaktadır.
 Uygulama sıra düzeni Şekil 7.10'da verilmektedir.

Sınama Ortamı Oluşturulması

- Üretimin etkilenmemesi amacıyla, yalnızca sınayıcıların kullanacakları ve ayrı bilgisayarlardan oluşan bir sınama ortamı oluşturuldu.
- Oluşturulan sınama ortamı ile üretim ortamının birebir aynı olması sağlandı.
- Üretimi biten yazılım parçaları, bir kayıt düzeni içerisinde sınama ortamına alındı.

Teknik Sınama

Üretim ortamında yapılacak sınama olarak karar verildi. Bu sınama, modül sınaması ve bütünleştirme sınaması olarak üretim ekipleri tarafından gerçekleştirildi. Modül sınama yöntemi olarak "beyaz kutu" sınama yöntemi uygulandı. Tüm program deyimleri en az bir kez, tüm döngüler en az 10 kez yinelenecek biçimde sınama yapıldı.

Bütünleştirme sınama yöntemi olarak, "yukarıdan aşağıya sınama yöntemi" ve "derinlik öncelikli bütünleştirme" stratejisi uygulandı.

Biçimsel Sınama

Üretim ekiplerinden bağımsız olarak, sınama ekipleri tarafından yapılan sınamadır. Bu sınama, Developer formları üzerinde görsel olarak yapıldı. Amaç, formların, önceden kararlaştırılan standartlara uygunluğunun saptanmasıydı. Örneğin, form alanları, kararlaştırılan uzunlukta mı? Başlıklar istenilen gibi koyu mu? Yardım düğmesi hep aynı yerde mi vb.

Sınama, formlar işletilmeden yapılır. Tüm formlar tek tek incelenir ve standartlara uygun olmayanlar belirlenip, düzeltilmek üzere üretim ekibine geri iletilir. Biçimsel sınamaların yapılması amacıyla denetim listeleri hazırlanır ve sınama sırasında bu listeler kullanılır. Listelere kaydedilen her sonuç DKS'ye aktarılır. Bu yolla üretim ekiplerinin performansı izlenebilir.

İşletimsel Sınama

Üretim ekiplerinden bağımsız olarak, sınama ekipleri tarafından yapılan sınamadır. Biçimsel sınama işlemi bittikten sonra yapılır. Bu sınamada her form ayrı ayrı çalıştırılarak işlem yapılır. Amaç, formun çalışıp çalışmadığının belirlenmesidir. Form alanlarının sınır değerlerle çalışıp çalışmadığı, aykırı değer verildiğinde uygun hata iletisi alınıp alınmadığı vb belirlenmeye çalışılır.

Senaryo Sınaması

Sınama ekipleri tarafından yapılan sınamadır. Ancak, senaryoların hazırlanması sırasında üretim ekipleri ile birlikte çalışılır.

Amaç, birden fazla formun bir arada sınanmasıdır. Bu amaçla, "senaryo"lar hazırlanır. Her senaryo, çözümleme aşamasında belirlenen bir iş fonksiyonuna karşılık gelecek biçimde. hazırlanır.

Kullanıcı Sınaması

Kullanıcılar tarafından yapılması öngörülen sınamadır. Senaryo sınamasının kullanıcı tarafında yapılan biçimi olarak düşünülebilir.

Kullanıcı Sınama Eğitimi

- Sınama yapılacak kullanıcı sınayıcılarına, sınamaların nasıl yapılacağına ilişkin eğitim verilmesi gerekmektedir.
- Eğitim kitapçıklarının hazırlanması amacıyla, senaryo sınamalarında kullanılan "senaryo"lar ve kullanıcı kitapçıkları kullanılır.

Sınamaların Yapılması

Sınamalar sırasıyla:

- Teknik Sınama,
- Biçimsel Sınama,
- İşletimsel Sınama,
- Senaryo Sınaması,
- Kullanıcı Sınama biçiminde yapılır.

• Bir taraftan üretimin yapıldığı, öte yandan ise kullanıcı tarafında sınamaların yapıldığı bir ortamda, üretim ekipleri bir yandan yeni yazılım parçaları geliştirme, öte yandan ise sınama sonucu bildirilen hataları düzeltme durumu ile karşı karşıyadır.

- Bu durum, zaman zaman üretim ekiplerinde dirençlere neden olmaktadır.
- Büyük projeler için, kaçınılmaz olan bu tür durumların iyi izlenmesi ve planlanması gerekmektedir.
- Bu anlamda Kalite ekibi oldukça önem kazanmaktadır.

 Sınama yapılacak ortam ile üretim ortamının, fiziksel olarak birbirinden ayrı olarak düzenlenmesi çok önemidir.

- Aksi durumda, sınama sırasında, sistemlerin kilitlenmesi ve veri tabanının zarar görmesi vb. sorunlarla karşılaşılır.
- Yapılan işlerin izlenmesi zorlaşır.

 Kullanıcı sınayıcı eğitimlerinin zaman zaman yinelenmesi gerekir.

• Kurumlardaki eleman değişiminin fazla olması sonucu, eğitim almamış kullanıcıların sistemi sınaması gibi durumlarla karşılaşılır ki bu da projeyi olumsuz olarak etkiler.

 Kullanıcı sınayıcıları, kendi işlerinin yoğunluğunu öne sürerek, sınama işlemine gereken önemi gösterememektedir.

 Bu durumda Yerinde Destek ekiplerine önemli görevler düşmektedir.

Sorular

- 1. Doğrulama ile Geçerleme arasındaki farklılıkları belirtiniz. Birer örnekle açıklayınız.
- 2. Sınama Yöntemlerini açıklayınız.
- 3. "Beyaz Kutu" sınama ile "Temel Yollar Sınama" yöntemleri arasındaki farlılıkları belirtiniz.
- 4. Sınama Yöntemleri ile sınama belirtimleri arasındaki farkı belirtiniz.
- Yukarıdan aşağıya doğru bütünleştirme ve aşağıdan yukarıya bütünleştirme yöntemlerinin zorluklarını ve kolaylıklarını belirtiniz.
- 6. Sınama belirtimlerinin önemi nedir.
- 7. Kullanıcı sınaması sırasında yaşanabilecek sorunları belirtiniz.

Genel

 Ders Kitabı: Yazılım Mühendisliği
 Erhan Sarıdoğan- papatya Yayıncılık (kitapyurdu.com)

Diğer Kaynaklar:

- o Ders Notları.
- Ali Arifoğlu, Yazılım Mühendisliği. SAS bilişim Yayınları
- o İnternet, UML Kaynakları
- Roger S. Pressman, Software Engineering –
 Practitioner's Approach